

Q. EŞMAMBETOV

Sarıncı

1939

QBR01BZMAMBAS

К. ЕШМАМБЕТОВ

САРИНЖИ

(ДРАМА В ЧЕТЫРЕХ ДЕЙСТВИЯХ)

КИРГИЗСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ФРУНЗЕ 1939 КАЗАНЬ

E 965.

Q. EŞMAMBETOV

SARINÇI

(TÖRT KÖŞÖGÖLYY DRAMA)

QYBROJYZSTAN MAMLEKETTİK BASMASY
FRUNZE 1939 QAZAN

Кирг

E 96

П

QATYŞUUCULAR:

1. Bekəj — Çatqyrsyn Inisi, xan.
  2. Qoçur — Sarıncının qıjy tıuqony.
  3. Çatqyrsy — Murunqu xan.
  4. Sarıncı — Murunqu xandyň uulu.
  5. Çetake — Qoçurdun dosu.
  6. Bermet — Sarıncının qoluqtusu.
  7. Açar — Sarıncının enesi.
  8. Gyldyr — Qalmaqyň xany.
  9. Ulan — Gyldyrdyn çasool başçy.
  10. Burul — Bermettin çenesi.
  11. Musa — Sarıncının çeni.
  12. Kençe — Sarıncının wəleşy.
  13. Adyl } — Sarıncının dostu.
  14. Beken } — Sarıncının dostu.
  15. Aqçajym — Bekəjdyn ajaib.
  16. Urmat — Bekəjdyn çigiti.
- Qyz, kelinder, çigitter çana wıjcler qatlyşat.
Oquja Talasta otet.

CH 2530

7076.

Академия наук СССР
Институт истории и этнографии народов Востока
Андаманская группа островов

BIRINCI KƏŞGƏ

Birinci kəşgüŧ

Çatqırsınlı yju.

(Bəkəj, Açar, Sarıncı oturat; Çatqırsınlı oğur teŧekte çatat).

Çatqırsınlı — Bəkəj!

Daŧı kər bul:

Çalqırsınlı uulum —

Sarıncı çaq.

El taanbajı,

Kərgeny az.

Əzınlı menin inim elen

Munu kəzdər —

Bolorsun baş.

Bəkəj!

Tıryımdə qasım elen,

Əlgəndən son dostuqqa sal.

Sarıncını qoluna al.

Malım — mılqım bıt vasər qal.

Bıroq əzınlı — kek saqtıbj —

— Kəkten tıŧkən qardaj tazar

Eger menin inim bolson...

Bəkəj — Aıtqanbında men maqul.

Çatqırsınlı — Menin kytey kənlm — uŧul.

Qana emi,

Qara kərgə ketəjn.
Əlgəndərdə çoldoşum kəp—
— Alardə izdəp „qajdasəŋ“ dəp
Artınan quup çetəjn.

Açar— „Ələm“ degenləndi qojup, тово қы.

Çамоѳьгсѳ— Çoq. Altə aj birdey

Azar tarttım.

Kyn, tyn dəvəy

Bozdop çattım.

Emi çeter...

Mejli çaqşə.

Mejli çaman

Bygyn ojnop.

Erteŋ aman,

Biroq bir kyn—

„Oh“ dəp araq

Qur— тѳьгар —

— Əlyp keter.

Açar— Sen ələnd — vız qantəvtz? (bılaft).

Çамоѳьгсѳ— Qoj ылава...

Bul dyjnədən

Bardəq etər:

„Əlvəjm“ degen

Səz — veker.

Bəkəy— Uqqun aqa!

Toqoldon bir — men elem;

Bajvicedən — sen eləŋ.

Aqajnimdi kər aləp

Tezge çetpej

Qur sandaləp —

Men çyrgəm.

Tuuqan uşul. —

— Inimsin dəp,

Maqa işəndin

Sarıŋləndi malə menən

Byt ətkəzyp —

— Əzyŋ vərđin;

Buqa raqmat.

Biroq ojlon!

Sen vərəgen — bir iş turat,

Çамоѳьгсѳ — Al qandaj iş?...

Bəkəy — Əzyŋ tap.

Çамоѳьгсѳ — Асəq ajtə.

(Qonur kiret).

Qoŋur — Assalomalejkim... çaqşə völduŋuzvı xanəmt?

Çамоѳьгсѳ — Bygyn kecke çetpej „çan vərəm qo“

degen ymytım var. kel, oltur mında.

(Bəkəydy qaraŋ) — Bəkəy, sen emne deysin?

oşonu ajtə.

Bəkəy — Sen on çəl udaa,

Xandəq qəldən.

El-çurttu byt

Surap turduŋ.

Məna — qara;

Açal çetti —

— Əmyr da etty,

Biroq uqqun aqa,

Al dyjnənyŋ xanə vaşqa,

Xandəqəndə qoşo syjəp

Sen da adaşra

„Berem“ deşəŋ — vaarəŋ vərıp

Bu da qalsən — maqa taşta.

Açar — Ooh, mənə şumduq;
Kişi tytpəs —
— Qəjən zorduq
— Meder tutar
Ustun sənpər
Qoş çooğuqa,
— Tarp völduq.

Ooh, mənin zarəm —
Uqqun qudaj!
Bizdi qoşo al —
Kər qəjnəvaj
Mejrimin sal!
Qor qəlvaj...

Sarıncı! — Toqtocu, apa!
Sen uq, ata!
Tiryündə aqıldıu elən,
Ələryndə alçəddən.
Sen məni əjar,
Bəkəjgə tajar,
Taloon völdu xandəryən.

Mejlin tilde, mejlin ur —
— Bəkəjgə mən vərəvjəmən.
Kərdə çatər, kəvyk çasər
Araket qıl —
— Ajtqan tiliñ əlvəjəmən.
Ar — kimdin əz vəqətəş vər,
Oşonu izdəp əzy tərşən;
Çe völvoso qur vərəqatər,

Çəryəl kərəj — çerde çatsən.
Əlym çəttil, əzəptənvəj
— Ələ vər;
Mən — nır çətim.
Əncimdi əzym
Təvərmən.
Açal çətse,
Aqər nır kyn
Artyndər quup
Bəvərmən.

Çəməryərsə — Qəjəryəvə vələm!
Sarıncı — Birqə ələj
Tiryu völvəm —
— Çətim çyryp,
Çətiləm.
Aqıl əşər,
Kucym təşər
Təndikkə mən
Kəziligəm.

Azər, Bəkəj!
Eldi vilyər —
— Xan völvəm.
Bireən urup, birəəny çər
Tyk da tənvəj
Sen tojqup.
Əmi mənə,
Bəkər turvə
Araket qıl —
— Xandəryəqə.
Mən kərəvjən —

— Sen yjden сыз
 Kөздөн незир — çoçolojun!
Bekøj — (сызыр баратыр; өзүнчө) Мъна выгун
 Бул çerge нут —
 Мен ханмън.
 Азуум нутун,
 Тiçim çurc
 Саринçini татақтан бир
 Алармън,
 Qанън ууртар,
 Eтин тuzdap
 Eкт — çаqtъ
 Qарармън.
 Oçol kezde
 Qыjt-қыjt kylyp
 Тънбай çыçтар,
 Oмыр сыгyp,
 Oзум çалoçыз —
 — Qalarмън.

(Ketet).

Sarinçi — Qoçur aça!
 Xандьqqa sen,
 Nege мънца қызьqтнq?
 Xандьqтъ alsън
 Bekøj saraç
 Atasъ ele al vuzuqtun.
 Bekøjden çac, pejltdi ac,
 Dajъm taza çaçaqън
 Mъna uşintsen „Qoçur!“ deşip
 Aqыр сыoçar атаoçн

Qoçur — Çarajt. Çaloçыз uuluma çan çoldoş vol.
 Men emi ketem, kectkrej çajra kelem.

(Өзүнчө):

— Çamoçырсы else — хан volom деп
 Ymyt қыloçam.
 Biroq мен çur çaldъm,
 Xандьqтъ aldън
 — Bekøj — çaman it, saraç!
 Men da çatpajm,
 Cataq vaştajm.
 Eki ortoço ot çaçam.
 Ekөөн çajrap,
 Tyркө çetip
 Xандьqтъ aqыр
 Men alam.

(Ketet).

Çamoçырсы — Sarinçi uulum!
 Men өlgөн soç,
 — Kөp keçikrej
 Qajъна var.
 Çoldoş ycyn —
 — Tajeke, çeen;
 Tentuş — inln,
 Bөлөndy al.
 Emkl çasъn —
 — Bekøj, Qoçur;
 Buça мьqтар
 Kөnyl sal.
 Birөө çөnsyz

Acuulansa,

Аль исрај

Turup qal.

„Men mьrta“ dep

Maldь casraj,

Ar ubaqta estyy vol.

Birəə kelip amandaşa

Teris qasraj

Bergin qol.

Çaqrnam dep şьjraqtavaj

Şьmvat tursun şьrtьqda

bqtuu çerde epsiz volup,

Çatьp berip — qur şьnva.

Qacan volso — qajrat kerek

Unutpastan munu bil;

Azar calsa — qur vьşaqtar

Cette turvaj işke kir...

Açar — Aqьldьn vaarьn valaqa ajttьn, emi maqьa emne dejsin?

Çamqrьcsь — Saqravь?

Açar — Oova.

Çamqrьcsь — Seen...

Sarinçi — Qana ata, ajtcu sөzьndьn vaarьn ajtьp vol.

Açar — Ataң syjləvөjt qo...

Sarinçi — Demek, tilden qaloqanь oşol.

(Adьl kiret).

Adьl — Sarinçi dosum, атаңдьn аь qandaj?

Sarinçi — Atam tilden; qaldь; kel, mьnda otur, Adьl

Adьl — Ataң seni Bekөjgө tapşьroqanь çatat dedi ele, al emne völdu?

Sarinçi — Bygьn mьnda kelgendin vaarь xandьq ucyn kelip çatat, sen da xan volom dep kelip çyrəө?

Adьl — Çoq, andaj emes!

Sarinçi — Sen — Azamat;

Munundu men vilemin;

Icin appaq,

Dajьm taza tlegin.

Turmuş qьşьp — tyryn vuzup,

Sen ajavaj çьdөdьn.

Biroq, qurbumi

Qajratьn mol,

Adьl soqrət çyrөгьp.

Oşonduqtan,

Adьl, menin — dosum sensin, işemer.

Xandьqть qoq, — ezymdy аьp;

Kele; qurbum, qoldu ver.

Açar — Uulum, atandьn ajlasь ketip varatat.

(Musa kiret).

Sarinçi — Altь ajdan veri qatuu ooruqan kışin qacan өlөryne ec kim işenvej qalat oqşojt. (Musaqə) Sen vaarьp elge qavar ajt; xandьn oorusu eң ele qatuu; tilden qarqacan qaloqan — de.

(Musa çьqrьp ketet).

Açar — Uulum, mьna emi: sen çetim da men çeslr.

(Bjlaјst).

Sarinçi — Qojoqun ara,

Çaştь tögьp bьlava.

Çamake — Aqcajımdın kyjöösy wolsom dejm. Sen mьqtb ekensin. — Bökөjdyn көzyn çоqot, Aqcajımdь men alajın, malь-mylkyn wyt wasьr astьma salajın.

Qonur — Çaqşь wolot. Sen Aqcajımdь syjet oqşoj-suq?

Çamake — bras, syjgөн ыsyn кер айтqam. Biroq qьjьn eken — çaaqtan anь bir çarqan.

Qonur — Sen sьrөndь айтсь: tlek ordunan cьqsa kim wolsom — dejsin?

Çamake — Men, özyd wlgөн Aqcajımdь alsam;

Qojnunda çatьr ojnор qansam.

Bökөj kljgen соd qьmqartь

Men çajqaltьr ыstymө salsam.

Malь-mylkyn tyk çьldьrwaј.

Өzym wasьr wasьr qalsam.

Qonur — Iş qьlьr — Bökөjdyn özy wolsom — decl.

Çamake — Xandьoqьn sen al, qalçanьn maçja wer.

Qonur — Boluptur;

Emi кер vul:

Sarınçı wьgьn qajьna çөнөjt;

Men ыjьndө turur,

Anь tozom.

„Quda wasь menmin“ dep

Өzymdy qоşom.

Anda wasьr aqьl çetres

Ajlanь tavam.

Bökөjdy qaraj qajra çavam;

— Eki ortoço wlyk salam.

Mьna uşintip —

— Sen ыsyn — Aqcajıм, özym ыsyn —

— Xandьqtb alam.

Çamake — Çarajt;

Qonur — Biroq, vul bir —

Naq teren sьr,

Birөөgө айтraj

Icinde saqta.

Ajtsaң — өldyn.

Munu unutraј

Bekem çatta.

Çamake — Çarajt.

Qonur — Sen, Bökөjgө mьndaj de: Qonur

Sarınçı menen birge Bermetke ketti.

Anьn wardьq diti — senin xandьoqьn ыsyn

Qol acьr, Sarınçını çоq qьluu, oşonu

wilip qoj — de.

Çamake — Çarajt.

Qonur — Emese çөнө.

Çamake — Qоş, men kettim (*ketel*).

Qonur — Bul aqmaqtb çamcь qьlьr ајajьn

Qьjьn iştł sen wьtyr dep

Buçja şiltep, taçajьn;

Ymyt önyр, waqbt kelip çaptasa

Anь көzdөj özym mürda çavajьn.

Aqcajıм suluu; vul itke qьjьajm.

Bir kezekte anь çandap men da baroçam.

Itti ajdaqtar tyk ајawaj

Alek saloçam.

Anь estesem — azьr da tujlajm —

Munu unutraј aqьr bir kyn

Өc alam.

Soqur qьlьr azartь taçam

Artьnan quur çetip çavam;

Tajaq urup vetin çaram;
Naq uşintır, munu
Qudaj emes, men qıjnajm.

(Açar kiret).

Açar— Amanbı, qajnım?

Qonur— Men aman, biroq öz alıb qandaj?

Açar— brp eter al çoq.

Qonur— Munuñ bras. Eriñdin kyjytyn tartıraj, aza
kytup qajıoıja vatıraj, ajıl qıdınbr çellp çyrgenüñ
oşon ycyndyr?

Açar— Al ycyñ emes, çaloıbzıdıq ycyñ. Erim öldy
ele dep, etektı çıjvaj otura veyu qıjın volor.

Qonur— Tyjšygyñ kerp— qo?

Açar— Sanat çetpejt.

Qonur— Anın vırı kelın aluu cıoıar?

Açar— Oşondoı.

Qonur— Kelinge mınca emne şaştınar?

Açar— Bır yjde eki emes, yc vaş

Qonur— Baş orduna vaş kirsın

Açar— Oşenttik (*Sarıñı, Adıl, Musa çana Kençe
kiret*).

Sarıñı— Assalomalejkim, Qonur aıja!

Qonur— Alejkim salam. Sarıñı vıala, o— sıler
qajda çonemöksyñer?

Sarıñı— Apa, bızge ajdatcu maıbıñdı qamda.

Açar— Çarajıt uulum, bıroq çesır vajquş eşıkke cıq-
sa eldn uşaoıj çejt eken.

Sarıñı— Qalıp uşaq qajda varmaq? Tıryu çanoıa
oşat kerek. Biz ycyñ araket qıl.

(Açar ketet).

Qonur— Sarıñı Inim, men seni bır dalaj kyttym.

Sarıñı— Emne ycyñ?

Qonur— Men seni ajap,

İcimden en, çaqşb korem.

Sen kircy kerge

Ozunup varbr men kirem.

Saıja vatbr, valta carcu—

— Duşman kim?

Anb kerset, çin volso da

Qan tögem.

Emki ker bul: qajın— çurtqa

Barat dep men uqqamın

Saıja saqsb, quda vaşsb—

Özymmyn dep cıqqamın.

Bıroq da sen,

Tootposton unutup qalıbr;

Çanıña çaş,

Özdery mas

Baldardb albr;

Atandın aşın vervej

Çoloıo attanbr,

Bızdı cette taştadın.

Sarıñı— Ec nerse emes. bıdın artb kılky degen.

Atandın aşın kelını etkorsyn.

Aş menez toı tepeten çyrsyn.

— Daııj emne dejsın?

— Tynde uqtavaj,

Qajıoj qaarbr;

Orduman turup

Kyjyr-çanıbr

Seni izdep men çonөгem...

Adyl — Biz qazyr attanabyz, sözdy qysqartıbyz.

Qonur — Men çaş emes, көрty көргөm.

Qudany izdep, dalaj varыр

Etke tojur, qymызoqa qanыр

Bir qyjnalvaj — ömyr syrgөm.

Keregim tıjet, menı ala ket!

„Bolvojı“ deseñ — acıulanыр;

Bul çel voonu mojnuma calыр

Qoş qolumdu vooruma alыр

Asылыр өлөm.

Sarıñı — Çarajı. Emese, siler attana bergile.

(Sarıñı menen Adyldan başqalарь сыqыр ketet).

Adyl — Мына ұшунун зыяны тіjer; бекер қоштун.

Sarıñı — Çoq dosum, bul özy ansыз da qas.

Emı biz „çolovo“ dep cetke qaqsaq

„Ustaоja varыр valta çasatar.

Ec nerse emes, viroq saq voluş kerek.

Adyl — Alar qoluqtıñdu көrdyñ vele?

Sarıñı — Çoq, viroq atamdın ajtqanына

qaraqanda eñ ele sonun.

— Çyr emı, çoldon qalvajы.

(Сыqыр ketiset. Kөşөгө тысот).

EKINCI KÖŞÖĞӨ

Birinci көрынүş

Bermettin өргөsy. *(Sarıñı, Adyl, Beken, Musa çana Kençe olturat).*

Sarıñı — Мына сыгын — ekinci тын;

Өргөsy воş, Bermet çoq.

Kөrsөmы dep çyrөk degdep

Kөnyl kyjыр, voldu çoq...

Biz olturbuz — ojnop kylөej

Bajloodoqu kişı oqşop.

(Bekenge)

Qur yncyjыр, qabaq tyjөej —

— Kөnyl көter кyy qozоqop.

— Aj Adyl, uşıntsek qantet?

Adyl — Bermettin kecigişı ec nerse emes. Arzandın sorposu tatıvajı dep baalanыр çatqandıр. Biroq сыгын qantse da kelet.

Sarıñı — Emı Beken!

Çөn oltursaj

Qomuz cert.

Kykyktөej sajrap

Kyjytty ajdap

Meege çet.

Yndy muđant,
Ojdu tujlat;
Icte çatqan

Cerdi tep
Bizdi sıjlap
Min tolqutup erkelet.

Beken — Qajıbnı ajtajbn?

Adı — Kyjgendön soq!

Beken — (Qomuz menen):

Aj — kyndej volojon cyrogym;
Azabın tartıp cydodym.
Altynde çatıp tyş korseñ
Aloñandaj volup cyremyn,
Ojjonson çoqsun çanymda
Oşonuda kyjömyn.
Yzylbejt menin kyderym
Çetsem dep dalaj tiledim.
Syjgen çardı qoloqo alıp
Qacan ömyr syremyn.

(Qoñur kiret).

Qoñur — Ball azamat! Ertikken elge ermek volojun
degen ekenñ.

Adı — Terge çyq. quda vaş. Qana, quđalarñ
emne dejt?

Qoñur — Quđalardı quđaj alsın. Söz surasam çoop
bersejt; kep ajtsam tilge kirbejt.
Alıp kelgen mal-mylkyñe azıraaq dejt.
Kep uşul-qapalanıp qajra qajttım.

Adı — Al, senin çamandıqñ. Ömyr voju quđalap
cyrdym, men nilsegen ajla çoq — qandaj qatuu quda

bolso da çup evine keltrem decy elen. Emi qana?
(Burul çana sir çanca qızdar menen Bermet kiret).

Bermet — Amansınarab, qarşıtta qatar olturoñan tert
çigit, törde tompojup çatqan çaloqız cal!

Sarıñçi — Amansınab, vejtanış vijkec! Caldın
tizesin vaşıp oltura qal.

Adı — Qoj, ortodon orun bereli, — kelgile mında.

Bermet — Çoq, raqmat, çumuşum var.

Çezdel sözün qatuu, qavaoqñ tar.

Men emesmin sen aicu çar.

Bermet qajda?. Izdep taap al

Bir tynöbej çadap ketsen

Caldı ojojotup, qojnuna sal.

— Tyk ajavas martmın desen

Buqa verip, özün — qur qal.

Sarıñçi — Qurc vaşaq cort sñnat. Oturoqula mında.
kenen syjleşöly.

Bermet — Çoq. Cal var çerde olturalvajm.

Qavaq acıp, ojnop qanvajm.

Çe cal menen kempir qalsın.

Çe qız, çigit ojun salsın.

Uşul caldın icl çaman,

Sırbın ajtrajt, sezge saran.

Ajıp körbe, meni murzam;

Bul var çerge men varvajm.

Qoñur — (Çyqa çer.ör; özynce):

Mına qorduq. Şaşpa qızım. Coñ cataqqa seni da
çoşqom.

(Qız, kelinder Sarıñçinin eki çyqñc. varıp vaş
olturuşat).

Sarıñçi — Çoq!

Sen suluu qbz;
Baldbz emes — naqyz Bermet.
Keldinai emi şaşyp, terdep?
Cataq saldbn, çensyz syjlep,
Çyluu-çumşaq sözyn çoq.

Bermet — Çezde! Men sizge baldbz bolom. Bermetke çetalaaj közynyz tunarsa, erten özy da kelet.

Sarıñçi — Çoq!
Sen suluu qbz,
Sırtbn suluu, İcin qurşaq.
Ata, enelyy, erke — tajlaq
Bir şınqıldap, bir ıjlap,
Azap menen İşin çoq.

Burul — Qoj emi, kyje! Bermet erkelep çatrayıb.

Sarıñçi — Çoq!
Sen suluu qbz;
Kırtı kelıp wıcaq qajrap
Qajnaşandı talaşa ajdap,
Kyn-tyñ dewej sizdi wajlap,
Ermek bolcu kişin çoq.

Bermet — Men seni көрөсөм да
Sırtbnan syjgөm,
Kynyn kytyp
Çolunda çyrgөm.
Tynyn tozur
Dalaı tyş көrgөm.
Mьna uşintıp
Zarşoqıp kyjgөm.
Qajşıbn çutur,
Qaranь kijgem.

Kөzymdөн çaştө
Kөл qılbp yjgөm.
Oşon ycyñ — keclr, төрөm!

(Sarıñçige çabşşp):

Anan qantem?
Uzaq kytsem,
Kelbejt kyjem;
Oşondo men
Өzymcө bir,
Aqıloğa ktrgem:

Sarıñçi kelsin,
Өrgөгө ktrsin.
Çeti kyn çыбай,
Meni da kyjsyn.
Kytken qandaj?..
Uşunu bilsin
Kytkyznөsөm
Atama tjem degen elem.

(bjlaıt).

Adьl — Qoj — emi, biz ıjlooşo emes, ojnooşo kelgenbiz.

Bermet — Ojunoğa ali beş kyn bar.

Burul — Erke qbz! Bala ıjlap qaloşan cьşoşar, men yjgө warıp kelejın.

Bernet — Men da baram.

Burul — Kyjөө wala, siler sygyñdөн tartıp waşqa yjgө көcөsynөр.

Sarıñçi — Bul yjgө kim çatat?

Burul—Bul yjgø Bermet çatat. Siler qapilet kelli,
biz yj tğalsaj qalçanbız. Emi vugynky tğilgen ørgøø
silerdiki.

Sarinçi—Çarajt emese, silerdi eercip qonuş çaqır-
talb. (*Сьқыр ketišet. Bermet menen Burul qajra kiret*).

Bermet—Kyjøø valañ vugyn keler dejm.

Burul—Qajda?

Bermet—Mında.

Burul—Emese çalojыз çat.

Bermet—Çarajt, biroq şartımdı vuzvajm.

Burul—Анъ өзүң бил.

Bermet—Men kljımcen çatıp kyjøømdy kytøm.

Burul—Mejlin (*сьқыр ketet*).

(*Bermet tøşektø çatıp uqtıjt. Sarinçi kiret*).

Sarinçi—Bermet!

Bermet—Bul kim?

Sarinçi—Өзүң билген.

Bermet—Men eckimdi bilbejm. Kim sul?

Sarinçi—Sarinçi çetim.

Bermet—Emne keldin?

Sarinçi—Seni көрөjyn dedim.

Bermet—Мына қызық.

Мениң қојојон

Şartımdı vuzup

Ajtqanoça bolvoj

Tynyn kelip

Turojuzup

Qojnundu ac dep

Közündy qızıp

Uşul nele qılagın?

Sarinçi—Uşul bolcu.

Bermet—bras. Çetimdin ec

Qursaçb tojbojt.

Qazandı qarap,

Celekti çalap

Çartı qaşbıq —

— Çarmanıң qojbojt.

Tynkysyn turup,

Ajran ulap

Eldin varın

Byt qıdırıp

Tegiz çojlojt.

Biroq vajquş —

Sen azbıraq cıdalojın.

Mında ajran çoq,

Oşonu bil.

Tamaq izdep —

— Aş yjgø kir.

Başındı salıp

Şaşıp icrej;

Qıjup ber dep suralojın.

Sarinçi—Andaj bolso, çetim emes —

— Qartañoça tıj.

Tılın sorup, netinen syj.

Calın ølyp, çesir qalsın,

Өз netin tıt, qarandı klj,

Men ketejın seni taştap

Acuñ keler andıp çatsaq

Sen mında qal vaqıt kytyp

Biroq otur „cal“ dep qaçşap.

(*Сьқыр çөнөjt. Bermet curqap varıp qucaqtap qalat*)

Bermet—Тоқта, murzam! (*brdalt*).

Aldej, aldej çetim valam,
Seni tilep tapqam aran.
Acuulanvaj meni alıp ket
Ata volup özüm vaqam.

Aldej, aldej çetim dosum,
Sen bilip qoj — men çoldoşuñ.
Astırtan men sñnar çatam,
Cırmañın dep quştun voosun.

Aldej, aldej çetim vevək,
Meni alıp ket, voloşun çölek
Şaşqandı qoj, qolarvız toj,
Bıroq veş kyn kytyy kerek.

Sarıñçi — Men senin kim ekeniñdi bilmedim.

Bermet — Emne ycyn?

Sarıñçi — Alek qıloşanıñ ycyn.

Bermet — Alek kımın qolunan kelet, anı billesiñiz?

Sarıñçi — Alek, ajlaker quunun qolunan kelet.

Bermet — Ajlaker kişi çaman volvos?

Sarıñçi — Al ıras söz.

Bermet — Demek, sen alcu Bermet da çaman emes.

Oşoşo syjyn da çata ver. Emi veş kynden kişin qı-
lyqtuu qız, kerilgen kelliñ, coju:loşan çigit, cuvruoşan
eldi çajnar toj çasajvız.

Sarıñçi — Al tojoşo vızdi da caqırasvıñvız?

Bermet — Seniñ uşunuñ çaman.

Sarıñçi — Emne ycyn?

Bermet — Toj sen ycyn, oşon ycyn.

Sarıñçi — Ajtqanıñ volsun.

Bermet — Bar emi sen, özudə tıgilgen ergeede
çat. Veş kyn kytyr Bermettin azavın tart. Anan emne
desen öz erkin, bıroq azırcı erk meniki volsun.

Sarıñçi — Durus emese.

Bermet — Durus volso qolundu kele. Qana emi
erterek çene. Beş kyngə cejın meni izdep air da kelse.
Uşaqtı çetse seni andır özüm da varam.

*(Sarıñçini uzatıp çoşat. Qajra çatıp uqtajt.
Qoñur kiret).*

Qoñur — Uqtaj bergin, erke qızım,
Men aqırın çetejin.
Сасындadır altın qurun,
Аныңды cart kesejin.
Bir ajavaj seni çajnar,
Çaş ömyруң yzöjyn.
Ханды азқыртыр, ајласын таар
Өз ішimdi бүтöjyn.
Şaşqan vojdon ajloşta caar
Seni oşondon kytoşyn.

*(Bermettin cасын altın qurusu menen qoşo qırqыр
alat).*

— Iş uşundaj:

Bul qurunu çentekke salam.

Uzun cасың otqo çaqam.

Qaloşanı qandaj?.. özüm tavam.

Munu bilvej uqta... uqta, valam.

(Qoñur ketet. Tañ atat. Bermet oşqonot).

Bermet — Мына şumduq.. Сасым қана? Қурум
да çoq. Bul qandaj qorduq?

(Burul kiret).

Burul — Ec, qız turduñbu?

Bermet — Turqanñ qurusun.

Burul — Emne boldu?

Bermet — Munu kerdüñbu? Naq uşul boldu. Bıroq bul kimdin qolunan keldi?... Anñ allıejm; emi qantem?

Burul — Oj şumduq! Sarıñci keldi vele?

Bermet — Kelgen, bıroq çen ojana qajtqan.

Burul — Emi qanttik?

Bermet — Emki ajla mındaı: bul kepti eckim uqrasıñ; Kyjөө valana şıbrap qojson — meni ɵltyrdın. Bul çenynde tyk söz sıyrasıñ; çarajıñ?

Burul — Çarajt.

Bermet — Oşent, çene!

Burul — Munu durus.

— Quru qurup qalsın, andaj quru mende da var, bıroq cacsıñdı qanttin?

Bermet — Aqılm ajran.

Burul — Mındaı qılab: menin cacsım senikinen kem qalajıt, kercy: qandaj majda, ɵzy qunduzdaj qara. Munu men cart kesip verem. Keliştirip saqa ɵrɵm.

Bermet — Өzıñ cacsız qalasıñdı?

Burul — Maqa tavılat. Ec bolıoso — qara tajdıñ qılb da vardır.

Bermet — Çarajt; Oox, asıl çenem!

Burul — Toqtop tur, men azır kelem.

(Сықа сөнөйт. Көşөгө тыşөт).

ҮСҮҢСҮ КӨШӨГӨ

Биринци көрүнүш

Бөкөйдүн уялуну çенандақь дөсө. (Şырдақ устынде Бөкөј çана Аçar олтурат. Бир çigit келип Бөкөјгө қымыз сунуп қайра кетет)'

Бөкөј — Qana emi, men ajtqan kerpe ken.

Açar — Kөнөejm da tijbejm.

Бөкөј — Çамојьгьсөнөн аш ɵсын dejsin ojo, Andaj bolso emne ycyn emiten kelin alıp toj bergeni çatasın?

Açar — Men kyjөөгө tijbejm dejm! Kelin aluu — ɵz işim. „Uulun kelincek alqanñ çatat, seni men alajın“ degenin qara settik emespi?

Бөкөј — Bul dyjneden taq ɵtesynıy?

Açar — Taq ɵkөн kiş uuldu bolıbu?

Бөкөј — Kerpe qonoq veres açan ekensin.

Açar — Açanoja asıbr emne qılasın?

Бөкөј — Asıbr nıke qıjıbram.

Açar — Oox, vajquş vaşım Bөкөјгө

Çene qatın delbe.

Eger mintsem

Közüm solup

Өmyr voju çarıq көрө.

Uzun cacsım

Otqo kyj.

Bəkəjdı emes —

— Əlymdy syj;

Byktyşyp çat, vırǝşyp çat,

Ystyndy çar — toruraq yj.

Bəkəj — Tart tillıdı!

Açar — Ooj, dyjne!

Adilet volson — Bəkəjdı kər,

Kəzyn cuqur — çazasın ver...

Bəkəj — O çigitter! Şal volqon itter!

Çygyrgyle — tezireek!

(Eki çigit curqar kiret).

Açar — Tilin suurup, murdun teşip

Birden çulup — saqalın ter!

Bəkəj — (Çigitterge) çetelep çoloqo saloqla, munu,

(Açardı çetelep ketişet).

— Əzyndyn tilıdı suurup, cəsərdı çularmın.

(Qoçur kiret).

Qoçur — Assalomalej kim, xanım.

Bəkəj — Alej kim salam, aqılmanım, kei mında-
Qana, syjlecı, dosum.

Qoçur — Aqıl mol, asıl xanım;

Atağın zor, aralartır —

Çerdin vaarın.

Munu kərup, quvat kirip,

Kucəj tyştı

Menin alım.

Əzym qulduq,

Çoluna qurman

Toonu qaptar —

— Tolqon malım.

Munu az desen —

— Mənakej dajar,

Əz qolunda —

Menin çanım.

Biroq, nır kər var.

Bəkəj — Al qandaj kər?

Qoçur — Sen adilet xan volsoq — qbz vajquştun
zarın uq.

Bəkəj — Al qandaj zar?

Qoçur — Zardı uquudan murda, anın vergen ve-
legin al.

(Altın qurunu Bəkəjgə veret).

Bəkəj — Məna qızıq. Bul qandaj velek? Kim
verdi?

Qoçur — Munu vergen suluu Bermet.

Bəkəj — Emne dep?

Qoçur — „Seni syjgenım nıl“ — dep.

Bəkəj — Anda, Sarıncı qantet? Anı emne syjvejt?

Qoçur — Sarıncın, atası çoq, quu çetim dejt;

Ystyne vasır tyk da kırvejt;

Əz çanına çutraj çaqın,

„Çолово“ dep, alıstan tildejt.

Çaqırıp alıp, meni aqırın —

— „Syjgenım çaloqız — xanım, sen — dejt.

Qurunu qırıp, çerge ijiq vaşın —

— „Munu alparıp, xanoqa ver“ — dejt.

„Eger tijsem xanoqa tijem —

„Tijalbasam ełem men“ — dejt.

Bəkəj — Sarıncı emne qılbr çyrət?

Qonur — Al — bir attın aldında çatqan qaşektı qur andoğan çetim torroq. Bıroq tumşuquna illıncı ec nerse çoq.

Bəkəj — Çanında kım var?

Qonur — Musarbr menen qajırcılar.

Bəkəj — Alar kımder?

Qonur — Adıl menen Bekender.

Bəkəj — Qızdın atası emne dejt?

Qonur — „Kyjøm — xan volso“ — dejt. Munu bir emes, min İret syjlejt.

Bəkəj — Qızdın kelveti qandaj? Öngöny qojur, oşonu ajtcı?

Qonur — Qızdın kelvetin keltirip ajtuu menin qoluman kelvejt. Çanaoş Adıl tentektin, bir qızdı şıpatlar ajtqanın uqtum.

Bəkəj — Al qandaj deptir?

Qonur — Mındaj dejt (*brdajt*).

Qonur — Al — bir aj,

Asmandaş cın çaltıraç

Kergön çan esten tanat — qur çaltırap

Çetse çıroçar, çetrese dajım quurar,

Öz naşın özy çancır too, taşqa urat.

Al — bir çıldız,

Tıyn kyjyr kekte turat;

Bir öcür, bir çarq etip mıç qılpunat.

Qol sozsoç çaqın kelip, qajra qacır

Ajlandı vyt ketirip, alek qılat.

Bəkəj — Uşundajı?

Qonur — Naç uşundaj.

Bəkəj — Cekesi qandaj?

Qonur — Çazı mandaj.

Bəkəj — Сасın айтс.

Qonur — Qara qunduz.

Kəkəj — Көзүсү?

Qonur — Kyjgön çıldız.

Bəkəj — Murdu qandaj?

Qonur — Aq vıcaqtın qırındaaj.

Bəkəj — Oozucu?

Qonur — Naç ojmıqtoj.

Bəkəj — Eti qandaj?

Qonur — Appaq qardaj.

Bəkəj — Quroçur, sen al qızdın qojununa çatır çıqqan nemesin oç?

Qonur — Sen çatcu qızdın qojununa çatır, çındı volırtımnı? Çatqan çoqmın, çanına çana varır qajttım.

Bəkəj — Durus. Qızdın sululuşunda şegim çoç, bıroq maça sırt aşır volıqonduşunda şegim var.

(Çamake kiret).

Çamake — Assalomalejkim, xanım.

Bəkəj — Alejkim salam, kel Çamake.

Qonur — İşensesen mından da sura.

Bəkəj — Qızdın ajlına bu da vardi bele?

Çamake — Qonurdun çaloşız uulu qatuu oorur qaloğan. Buça uulunun oorı ekenin bildirejtin dep men varoçam.

Bəkəj — (Çamakege) bras, sen eki — yc kyn kerıvıoj qaloğanın, demek oşondo varoğan ekensin oç?

Qonur — Mına, cındıoşına Çamake kyse, qalr desen mecitke ktip çan veret.

Çamake — bras, ханьм, Bermet siz degende aq etkenden taq etet.

Bøkəj — Bermet emne dejt?

Çamake — Men Bermetti bir emes eki kərdym: öz yjynən qarəş səqrajt. Sarinçini çooqot dep atasən qəstəjt. Sarinçi vajquş kəz çaşən kəldətyp, bir da təvəajt. Bıroq Bermet tyk qajrıləvajt. „Tijsem — xanoja tijem, volboso ətəkə tyşyp, otqo kyjəm“ — dep zarlap çatqanən men da uqtum.

Bøkəj — Таасын уқтанду?

Çamake — Qoş qulaşym menen.

Bøkəj — Bul durus; — Qoңur, balandən oorusu qandaj?

Qoңur — Men kelsem ajšəşp qaləptər.

Çamake — (Cetke) Ooşoşan da emes.

Bøkəj — Emese çaqşə voluptur; Emki ajla qandaj?

Qoңur — Ань əzyң vil.

(Bøkəj birəgə arnar qat çazat).

Bøkəj — Sen Çamake, qalmaqtən хань Gyldyrgə var.

Bul altəndə cəntəkkə sal,

Tezden çəne.

„Sarinçi çetim çigit çəjnəp,

Calđ savar, kempirdi çəjnəp,

Sərtənən kərgən valdar əjlap —

— Çan sooşaləp, qur tujləp;

Vaarəşəş byt əldyk de.

— Tilge kirəej qoldu qurəp

Kəp kecikrəej saşə uıntulat

Qalmaqtə byt araləj savat.

Biz qəvəajəşəş — seni şəjlap.

Oşon ycyn keldik“ — de.

Məna uşundaj şəltoonə ajt,

Qərq qol menen Bermetke qajt;

Sarinçigə səpçəp sərtəp,

Qəzđə aləp kel — azamat!

Çamake — Çarəjt. Bıroq ханьм, uşunun vaarəş işkə aşərsam emne veresin?

Qoңur — Хан вервесе мен verem, tezireek ket.

Bøkəj — Suraşanəndən əlrin da qəjəojm.

Çamake — Ajtqanəpəş byt orundalat.

Bøkəj — Oşent, mərzam.

(Çamake ketet).

Qoңur — Даош кеп бул.

Bøkəj — Ajta ver, qulaşym sende.

Qoңur — Bermet mintet:

Bøkəj — Оова, ошону айтсə.

Qoңur — „Eki suluu şirge turəajt,

Kyndə uruşup tyk da təvəajt

Bajvise tətəp toqoldu qəjnəjt;

Çaş kəlin qurup, kəz çaşən təvəajt,

Kyny ystynə varəajm“ dejt.

„Xanoja tijsem — çaləşəş tijem,

Ec kimge verəej — əzym syjəm.

Aqcajəmdən casən qərqşən,

Ket, çooqol dep quup səqşən.

Xandə oşondo çandajm“ dejt.

(Aqcajəş kiret)

Aqcajəş — Ханьм, qatən aləşən çatasəpəş?

Bekəj — Ooba,

Aqcajym — Kimdi?

Bekəj — Özy suluu, qılsıq qımsat Bermetti.

Aqcajym — İniñ Sarıñçı qantet?

Bekəj — Qoñur, bu qudaj urıqarıña sen çor bergi.

Qoñur — Sarıñçıni soqur syjer, bıroq soo qız syj-
ves. Bermet aqa tijbejm, xarıña tijem dejt.

Aqcajym — (Bekəjge) Meni emne qılmaqısz?

Bekəj — Qojo vermekmın.

Aqcajym — Emne usyn?

Bekəj — Sen tuuvassın, oñon usyn.

Aqcajym — Mıña qızıq. Menin saqa tijgenime az
ele boldu qı! Balanı vat ele taap alcu sen kim eleñ?

Bekəj — Men — menmın; bıroq bul — bır şılto, anda qanttın?

Aqcajym — Sen!

Baqanı sorup, vaşqanı toorup

Oozun asır, kəyugyn casır

Qızdı kəyup, saqamın dep

Öjde volup, vaşın sermer

Til sunqan;

Qız vajquştun mandajın sorup

„Сы“ dedirip, qanına tojup

Syjrəp vaşır, kəge qojup

Anan tınqan — sur çılan.

Bekəj — Emne dejt?!

Aqcajym — Men mıñdaj dejm:

Sen!

Kelintin syjup, kənylyn vuroqan,

İnisin syrup qoqtuqa quuqan

Tıñı vısaq, qırsaqtı — qısaq
Qolun sasıq qan menen çıuqan.

Bekəj — Bas ynyndy!

Aqcajym — Çoq men emes sen tuvas

Seni ata dep vala da turvas

Saqa tijgen ajal şordu,

Kızden çaşın bır tıjvas.

Bekəj — O çigitler, elgen itter, çygyrgyle!

(Eki çigit curqap kiret)

(Aqcajymdı çerge çaqır, eki iyninen basır turuşat):
Bul qancıqtı qur sajratraj çıqqıla!

Bekəj — Em! Aqcajym!

Сыıldарын qur tujlap,

Alqımnı ezir,

Vaşındı kesir,

Өpkendı teşir

Өltırsəm dejm,

Bıroq xarıña bul ujat.

(Çentəgynen kicine ötelkedəgy unnu alıp çıqat):

— Mıña bul uu,

Сыаргај суу

Kəzıne çetsin.

Buda bır suu,

Qur qujalap

Qaregıñ teşsin.

Andan arı,

Bolup uu - duu

Meene ketsin.

Bul qurusun,

Ajla çoq quu

Тыңбай җойлоп
Өзөгүн — ызсын.
Агъ варыр,
Исине җаоыр
Җыlandaj җаоыр
Qурсаоың теҗсин.
Өзы сулуу,
Тили қатуу,
Qайран келин
Bул дуйнөдөн
Тақ өтсын.

*(Basa qalыр eki көзүнө иш қият. Aқсајым вақырыр,
ordunan турат).*

Qоңур — bras boldu.

Aқсајым — *(bılap)* хан емес; qара qaman!
Azusu qurc, ar kimdi җароған.

Qайран Adы, ошон ысун

Qаманды бир қур қароқароған.

Qоңур — *(Өзүңө)* қайрај тыҗөјын *(Aқсајымға)* „Al
ақмақ емне deпtir?

Aқсајым — *(bılap)* Aj, кун, сен!

Qaman ысун җарық берсе.

Suu qaqыр, сөр тығөһур, tamaқ җеһе.

Җыlan, сен!

Qаманды сор, көзүн суқу,

Җалыһыр җалбарса да ес бир көһө.

Qurt, сен da!

Qарар җатрај тишін елrit;

Meesin җер, syjрөр җөһө — qара көргө,

Qıjun quu, җamal ajda, җаоылоған тıј;

Өмырү бир да qaman тыңтық көһө!
— deпtir.

Qоңур — bras ајтыртыр.

Bөкөј — Emne deјt? Qоңур, сен qандајсын өзүн?
(Җигitterge) — Munu җетеһе еҗке җөһөгылө!

Qоңур — Ханым, асууң келе тыстыу? Мен, qа-
mandы qароқароған екен deсем, сені qароқароған екен оғо.
An ысун кеелрир qој.

Bөкөј — Boluptur. Sen ысун mende „җоқ“ deҗ
җоқ. *(Җигitter Aқсајымды җетеһе ketet. Aқсајым qы-
налыр җөһөјt).*

Qоңур — Bul durus. Soқur Aқсајым emi qajda
warat?

Bөкөј — Emi, җоқоғу җақы тоқојоғо varсын,

Anda tentip җаоыз qалсын.

Bir җигит тыҗтан бөк qайтarsын,

Kynыһө ыс maal җарма алparsын.

Oozuna quroq — talqan salsын.

Toјоқузup turup, qaarыһа alsын.

Tajaқ urup, mandajын җarsын.

Qacsa bolboј — qajыһоја таһсын.

Bermet keltр kynысын көрүр.

brazь bolup бир qubansын.

Qоңур — Җарajt. Мен ань Talastын җеегиндеги
тоқојоғо җеткиртејин. Bir җигитти qароолcu qыһыр qојојун.

Bөкөј — Oҗent, бироқ алы алpar;

Qоңур — Aјtqаның nolot.

Bөкөј — Җигитті сақ qайтarsын.

Qоңур — Dubdurus *(сөһа җөһөјt. Kөһөгө тыҗет).*

E k i n c i k e r y n y ş

Bermettin əjlə oturqan talaa.

(*Bermet çana Sarınçı baş volup, qalın qız — kelin-
der çana çigitter kiret.*)

A d ы l — Qana, ojun emneden baştalat?

B u r u l — Birlinci ojun — vij bolsun. Qızdar ojunğa
arnap çyrgən vijñer qana?

(*Qızdar vijlep cəqat.*)

K e p c y l y k — Sonun vijleşt.

B u r u l — Emki ojun — qız ojun

K e p c y l y k — Qızbıqqa emi batat ekensiz.

B u r u l — Qana, çigitter bir vələk, Kelin, qız bir
vələk volup otura qalab.

(*Eki völynüşət, Sarınçı Bermet menen.*)

A d ы l — Qız ojundu kim acat?

B u r u l — Qız ojundu çeen acat.

S a r ы n ç ı — Emese bizde bir çeen var. — Musa, sen
turup ыrdap çıber.

B u r u l — Çoq, bizdin çeen ыrdooşo tjiş.

A d ы l — Çeen attuunun vaarь bir, ыrdaj ver.

M u s a — Andaj emes, dosum!

A d ы l — Emese ыrdajaññ bolsun.

M u s a — (*brdajt.*)

Otuz kelin, otuz qız,

Ojun qurup çatəpsız

Quttuu bolsun tojunuz

Qutmanduu bolsun ojnuñuz.

* *

Ojunğa kelgen ulandar
Sujqajojan suluu çavandar
Toru, atьm cərkə qaltərdəm
Tojdo toqmoq aldərdəm.

* *

Toqmoqumdu kim aldə? —
— Tyn qatqandən biri aldə
Tappaј qaləp toqmoqun
Tajaq çesin dəp aldə.

* *

Alьstan toorup andəojan
Enelerim aldəvə?
Aq elecek, qara kəz
Çenelerim aldəvə?

* *

Sanasəna qız kirəes,
Caldar aləp çyrvəsəyn?
Sanatqa kirip qız syrvəs
Baldar aləp çyrvəsəyn?

* *

Tojjo kelip ыrdadə
Toqmoqum kitiñ uurdadə?
Toqtotpoj kynəm keckile
Toqmoqumdu ceckile
Toluqşuqan qız, kelti,
Tonumdu tьtəp urvaojə.

(Musanb toqmoq menen sabaşat. Kelinder Musağa Buruldu ɵptyryşet).

A d ы l — Kyjɵɵɵɵɵ qacasn ɵrdajt?

S a r i n   i — Kyjɵɵɵɵɵ qojo turup, sen ɵrda.

A d ы l — Andaj dese, tartipti vuzoşan  arabas.

S a r i n   i — Tartipti emne qblasn. ɵrdaj ber.

A d ы l (*ɵrdajt*) — Ajl m  oq tentip  y ɵmyn

A al m  etse ɵlɵmyn.

Alaj n desem qbz tappajm,

Oşon  cyn kyjɵɵmyn.

Berejn desem mal m  oq

Mal izdep tavar al m  oq

Taq ɵtɵm dep qorqomun —

— Ali da syj n  ar m  oq.

 ajqalt p  ytyn ton kijvejm

 ajpalt p  oroşo at minvejm.

Qal nsyz ec kim t ves dep

Oşon  cyn qbz syjvejm.

B u r u l —  aş  igit, sen e  ele m nduu ɵrdad n, viroq
bul ɵr kimge arnald ?

A d ы l — ɵzyni da bilvejm.

B e r m e t — Men bilem, bul ɵr sa a arnald ; qana
 ene, ajqal şp tura qal.

B u r u l — Ulan ele men ɵptyrɵ veremai?

A d ы l — Men tetigi qbz ɵrdap keldim.

B u r u l — M na uşundaj desen... Qana, orduşan tur.

(Bir qbz   al p  oşp ɵptyret).

Kyjɵɵ vala, stlerdin kezeg ner qarqacasn ɵtty.

S a r i n   i — Oşondoşu, kelgile m rzalar,  cɵɵɵz

ɵrdap varalb. (*Sarin i, Beken, Musa  cɵɵ qatar tyşet.*
Beken menen Musa al msabaq ɵrdajt)

B e k e n  ana Musa — Kylygyn  azvaj  ol vascu

Kyren at kelet  ygyrup

Qoluqtusun kɵrmɵkkɵ

Kyjɵɵɵz kelet  ygyrup,

* * *

Qunduzdaj tal-tal qara cac

Qojqoşon mojun qalem  aş.

Qoşulsaq dep kelatat

Bir-birin syj n eki  aş.

* * *

Qulduq urup kelatqan

Kyjɵɵɵn ɵrn uşunuz

Kɵnyl qoşqon Bermetke

Qol artqanb turubuz.

* * *

Qulduq urup ɵrdaşan

Eldin eski ɵnɵgy

Qbz oşnotup, toj qild 

Bermetti vizge bergeni.

* * *

*(Bermetti  oşar p Sarin ige, daşb eki qbz   eki
 igitke ɵptyrmək soluşat. Ken e  urqap kiret).*

K e n   e — Sarin i! O Sarin i, anb qoşup beri  ygyr!

S a r i n   i — Emne veldu?

K e n   e — (*Sarin ini  etke  oşar p*) — Ajldan kişl
keldi. Qalmaqt n xanb qbrq  igit  iberip, seni vajla-

tör almaq voluptur. Alar kelir qaldı dejt. Tezirek qacuu kerek.

(Kicine bir bala kiret).

Bala — (*Burulqa*) Çene, balañ ıjlar çatat, termetsem da volbojt, soorotsom da volbojt.

Burul — Qazır varam,

Sarıncı — (*Burulqa*) Uzaq ojnoduq. Uşul çeter. Emi ojun vytsyn.

Burul — Uşunu menen ojun vyty. Yjy varlar yjyne qajtsın.

Bermet — (*Özyncə*) Məna qızıq. Qızdı ordunan turquzup öppej ketyu qandaj qorduq...

(Qız, kelin çana çigitter tarap ketet).

Sarıncı — (*Adbıqa*) — Siler varıp attardı dəjndə. Anan tyk toqtolvoj uşunda kelgile. Bermet maqul dese münü alıp qazır qacavız.

Adbl — Çarajt (*Öz çoldoşturun eercitip çəqər ketet*).

Burul — O qız, çırwəjsünvü? bala da ıjlar çatat dejt.

Bermet — Andaj volso sen vara ver. Men Sarıncı menen een sırdaşajın.

Burul — Emese qoş vol. Kujəə bala, vygynden tartır erke qızdı saça verdim.

Sarıncı — Mart ekensiz. Münüquzoşa coñ raqmat.

(Burul ketet).

Bermet — bras ele sensin çanım
bras ele sensin çanım.

Kəptən verı kytken çarım
Məna Bermet, al varım.
Bersen seni ver dep, dalaj
— Men çalınır mın suradıım.
Özymə ten taptım çuvaj
Uşul menin çərojar çaoşım.

* * *

Qur qaqşatır qarap turvaj
Bermetti bek qucaqtaşın.
Kəp zarlatır ıza qılvaj
Kel Sarıncı, ınarım.
Sen meni alıp dəjım syjsən.
Acılar dejm öz varım

(Ekəə qucaqtaşmaq salot. Beş — altı çigit menen Ulan kiret).

Ulan — Bul kim?

Sarıncı — Çoq, bizden murda sen çoop bergin, qajdan keldin?

Ulan — Men Ulan.

Sarıncı — Ulan volsoñ — „nasip ver — dep qudajdan suran. Bizde emne çumuşuñ var?

Ulan — İşim siler menen.

Sarıncı — Al qandaj iş? Qarap turvaj çovuraj ver.

Ulan — Çovurajt desən əzun vil, ıtroq qolubuz ıldam.

Sarıncı — Bilip turam, ıldamdıq qılıp meni vajlap ketersinər.

Ulan — Anı ajttırvaj taptın.

Bermet — Emne dejt? Ajtsı uluqum, bul şorduunun emne ajıvı var?

Ulan — Tentektik, wuzuqtuq, qalmaqtı qarataw dep kez artqandıq çana waşqa - waşqa ajırtardıñ waar uşunda.

Sarinçi — Anı kim ajıtı?

Ulan — Özyñdyn elin ajıtı.

Sarinçi — Meni wajlap qajda alparasın?

Ulan — Qalmaqtıñ xanı Gyldyrge alparam.

Sarinçi — Anda alparsañ men ucyn suraq qılwaj qıñnar ɵltyryp, Bermetti ɵzy qucaqtar.

Ulan — Bermetiñdi bilsejm, wıroq seni qıñnar ɵltyrɵy ajdan acıq. (*Çigitterge*) Qajıñ ajtıwıñ ırdap ɵlturcu uwaq emes. Bul mırzanın qolu - wutuna kışen salıwla.

(*Çigitter Sarinçini cıñçırğa wajlap cetelep ketet. Bermet wılap artınan cənɵjt.*)

Ulan — Bermet! Bir az toqtı.

Bermet — Uluqum, bul qandaj is?

Ulan — Çanıñ Bermet! Bul mındaj is:

Men seni bir —

— Dyñdɵn aşqan

Sulu dep uqqam.

Oşon ucyn kyn - tyn desej

Ujqı kɵwɵj — zarlanıp cırqqam.

Seni alper dep

Tıñıctıq bersej

Xanımdı qısqam.

Eñ aqrı —

Bul cetimdin

Kelgenin wılr,

Qaarım tɵgyp,

Acıuqa kırıp

Qırq cıgitti

Aldıma ıjrip

Çoldu qaraj

Qantlı eken dep

Qajıñny yjyp

Bermetti kɵzdɵj

Men sızoqam.

... Aşırın men,

Anı nil sen,

Kelci çanıñ ɵwɵjyn.

Syjy qandaj?

Qur zarlanwaj

Munu da bir kɵwɵjyn.

(*Qucaqtamaq wolat. Bermet waqrat. Ekinci cıqtan Adı kiret.*)

Adı — Attar dajar woldu, tezirek cənɵjly. — Oj; bul kim?

Ulan — Men Ulan. Qılıc menen waşındı qıja cawam!

(*Beken çana Kençe kiret.*)

Beken — Sen, qajıñ Ulanın? (*Bermetke*) „Bermet! Sarinçi qana?

Bermet — Sarinçini uşul doñuz wajlatıp aldı (*wılaw*).

Adı — Qajıñ ajtıwıñ ırdap ɵlturcu uwaq emes. Çıqqıla cerge! (*ucɵ cerge cırqır, Ulandın kijmin sırat*).

Beken — Uluqum esinde wolsun: yn cırqarsañ ɵlɵsyn.

Adı — Beken! Ulandı qojup;

Qbrq çigitke
Sen uluq bol.
Kijimn kijip
Qabıccın ilip;
Sarıñını tyk qıjınavaj
Ajııdı qaraj
Tartqın çol.

Biz:

Bermetti alıp,
Ulandı maqtap
Atqa tañıp,
Çonun çonup,
Betin çarıp
Darojağa as dep
Xanoğa alparıp
Bereli oşol

— Oj, uluq, qarağazdı varıy?

Ulan — Bar ele, vaatır,

Adıl — Qarındaş mına. Byktyşyp çatıp ujruq
çaz.

Ulan — Emne dep (*Çaza saştaj*).

Adıl — „Bermet suluu mağa tijdi. Bul el taanıp
qalbasın dep kijimdi çanılap kijdim. Bekojdyn ajlına
çetkence öz ordumdu Bekenge berdim. Söz uşul: şaş-
qan vojdon çolojo kirdim“ — del

Beken — Çazdıııı?

Ulan — Оова, emi qıjınavajsınçarabı?

Adıl — Anda senin ec işin çoq.

— Mındaј neme tlin tıjıvaj tantıj veret, oşon ycın
duduq qabıp oozun tañalıb.

(*Oozun çana qolu sutun tañışat. Beken Ulandın
kijmin kijet*).

Beken — Ulandın ezy boldumbu?

Adıl — A tygyl aşır kettin.

— Uluqtun qbrq çigiti qbrq etpesten kytıp turojan-
dır. Emi bir az tursaq bir çigiti çetip keler. Qana
kettik biz.

(*Ulandı çetelep Bermetti alıp çыға çөношөт*).

Beken — Ömyr voju yc kişige naş volojon çoq
elem, emi qbrq çigittin uluqu boldum.

(*Bir çigit kiret*).

Çigit — Uluqum, ubaqtı etyp ketti. Qbrq çigit
kytө verip, ujquğa kirdi, çyrynyz emi.

— Oj, sen kimsin?

Beken — Men uluqqa орунbasар. Oqucu munu.
(*Qaraqazdı seret*).

Çigit — Mına qızıq. Al ezy qajda ketti?

Beken — Qızdı qısa qucaqtacu kişil silerge çoloj-
nu? Şaşqan vojdon menin atımdı mindi. Bermettin
velinen qucaqtap çolojo kirdi. Alardı uzatmaq volup,
menin bir çoldoşum qoşo ketti.

Çigit — Qız anı emne ycın şaşa syjdy?

Beken — Uluq kelip „men seni syjdım“ dese, anı
kim syjëit?

Çigit — Durus. Siz kim volosuz?

Beken — Men oşol qızdın açası volom. Qarında-
şım ycın Ulandan varıp qalıñ alam.

Çigit — bras. Al avdan vaj. Qalınoğa çыројajsız.
Emese kettik.

(*Çыға çөношөт. Kөшөгө тышөт*).

TÖRTYNCY KƏŞƏGƏ

Birinci kərynyş

Тоқој, Ҷолдун воју.

(Ҷамеъ Ҷармар Қоңур Ҷана Ҷамеке кирет).

Қоңур — Сен, СаринҶиге кəryндынбу?

Ҷамеке — Ҷоқ, Ҷылдырдын Ҷасоол ваҶсыбн Берметтин аҶыбна Ҷетелеп вардым. „СаринҶини ваҶыр қал“ дер аҶыта вердим да, өзым қайра тарттым.

Қоңур — оҶентип СаринҶи seni көргөн Ҷоқру?

Ҷамеке — Көргөн да Ҷоқ, билген да Ҷоқ.

Қоңур — Бали, азамат, сен ақылым кем деуы елен, аның векег екен?

Ҷамеке — Дақы ајтам: менде қымындај да ақыл Ҷоқ.

Қоңур — Емне усын?

Ҷамеке — Ақсајымдын көзыне уу қијур, ајдар Ҷивертсинег. Силердин мінтертерди вилермин, оҶон усын.

Қоңур — Ақсајым қurusun. „Қоқус ачал Ҷетсе, Векеј Ҷағын мырт қааыр өлур кетсе Ҷамекеге тјер велең“ десем Ҷаа воју қасат. Адам атуунун ең ақмааыр Ҷамеке дејт. Мен оҶооо кыјдым, Ақсајымды бир да ајавай қатуу тјидим. Аның устыне Векеј да қаарданыр, оңвооон иттин еки көзыне уу толтурду.

Ҷамеке — Демек бул іштен мааҶа пайда Ҷоқ.

Қоңур — Ҷоқ емес вар. СаринҶини Векеј өлтырет.

Ҷамеке — Өлмөктөн доңуз қарсыбн, мааҶа емне кerek?

Қоңур — Уоқур тур, мьрзам: ушунда Адыл менен бир бала вар, аны көрдынбу?

Ҷамеке — Көрдым, бироқ көргөнде емне, оҶону ајтс.

Қоңур — Векејдын тывине оҶол Ҷетет. Билип қој: СаринҶи менен Адыл өте дос. Өз досун биле өлтырып қојсо, Адыл да ајаныр турсу ақмақ емес.

Ҷамеке — Булар оҶо өлди, а мааҶа емне пайда?

Қоңур — Еки ортодо Бермет оҶо. Қонурдын қолу ертыу. Берметти Ҷандар ваҶыр варат. ВаҶына ороп Ҷоолуқ салат. Мына оҶентип Бермет сuluu бизде қалат. Бироқ аны ким алат? Муну билс.

Ҷамеке — Биле аладым.

Қоңур — Ушунуң Ҷаман. Билип турсан да ајтқан келсејт. Елизиден вelynур сыққан мьрза сен, оҶондуқтан Бермет сuluu сааҶа тең.

— Қандај дејстн?

Ҷамеке — bras. Бермет да мені сыјет оҶојт.

Қоңур — Seni сыјeryн мен мурунтан билем, а сен қантип айдин?

Ҷамеке — Вьлтэр мен аны көкте көргем. Ҷајпала ваҶтырп астынан өте вегем. Нақ оҶондо, қайран Бермет „тјисем сааҶа тјем“ дегенсип тиктеп қалоған.

(Векеј кирет).

Векеј — СаринҶи tentekti саар ајдар келисет. Бироқ Бермет сuluunu ал ақмақтан қантип велезыз? *(Ҷолду қарайт).*

Qoңur — Кер мандај, ханым: Алар келер менен Саринџини муздар сал.

Bekøj — Çoq, anda iş orqojur qalat. Munu Gyl-dyr eltyrsyn.

Qoңur — (Çoldu qarar) Adam... Mьna манда vlrøony ajdar kelatqan klm?

(Ulandь çetelep Adьl kiret).

Adьl — Bas aldьoal

— Ханым, eger elden сырқан adil volsoң мьna мунu qazьr eltyr.

Bekøj — Emne ycyн?

Adьl — Bermetti beker qьstar, maqьa tij degeni ycyн.

Çamake — Oj, sen Ulanьdьbь?

Ulan — Ooьa, oşol Ulan...

Сьнçьr kijir,

Qamçь tijir

brp eter al çoq

Araң turam.

Çamake, —

— Sen eleң oşo,

Meni alparoңan

Baleden qutqar!

Өзүң qoroңor, qoluңa al.

Oşent dep sen

Butuңa men

Baş uram.

(Çamakenin aldьna çьoqlat).

Bekøj — Emne dejt? Bermet menen Sarinџi qajda?

Adьl — Bermetti yjynø verip
Beş kökyl casьn

Ekige vølyp

Icke emes,

Çazьlar øyp

Өzгөrtyp vaşьn

Çooluq saьp,

Boldu eml dep

Bojumdu kerip

Men keldim.

Qoңur — Sarinџi qana?

Adьl — Алар artta сыoңar.

Bekøj — kimder menen?

Adьl — Çanьnda qьrқ çigit var.

Qoңur — Başçьbь klm?

Adьl — (Ulandь kersøtyp) Munuң vuzuq eken-
Ordunan bьoşьta saьp uruqun Bekenge verdim.

Ulan — Men qьzoңa qьzьoңam dep qarqanoңa tyş-
tym. Bul işti çigitte vilbejt.

Bekøj — Mьna qьzьq.

Sen Ulan, vьşaqьtavaj —

Orduңan tur.

Işke kirip, araket qьl.

Çigitte din astьnan сыq

Tozmolop utur.

Çьoқacqьa bekem сыrtar saьp

Sarinџige çaagьndь төk.

Bygyn мьnda Gylдыr da kelet,

Anan, ekøøң erter tyvynø çet.

(Çamake Ulandьn сынçьrьn cecip, øzynyn kijimin
beret)

Çamake, sen!
Tyk toqtovoj
Bermetke var.
Qyzdy attantyp
Bizdi qaraj
Eki — çaqqa tyk vurulvaj
Çyryp qal.
Biroq, şek aldyrva,
Myna uşuqa
Kənyl sal.

Çamake — Çarajt (*Ulandy eercitip çaqyp ketet*).

Adyl — Xanym, maşa qandaj iş tapşyrasny?

Bekəj — Sen kərynvej çoqol, çolosoz ələsyň.

Adyl — Munuça raqmat (*ketet*).

Bekəj — Emki ajla qajsy?

Qoqur — Ajla acylyp, iş oçuna emi kirdi.

(Çamake Bermetti alyp kiret. Bermet çooluqcan.
Çygyrup salam beret).

Bekəj — Çygyrnvej qojo tur, Bermet.

— Çamake dosum, munu çuvan vojdon kim alat?

Çooluqtu qojup, taqya kijgiz.

Çamake — Oşonu bilip, taqyasyn ala keldim.

(*Bermetke taqya kijgizet*).

Bekəj — Çyrgyle emi. Sarinçige kərynvejly. Çamake,
sen, qajra kelip uşul çerden Gyldyrdy toz.

Çamake — Çaqşy volot.

— Çyrgyn, Bermet!

Bermet — (*Çamakege*) Qajda varabyz?

Çamake — Tojojo varabyz.

Bermet — (*Cetke*) Myna qyzdyq... Meni vular qajda
alparat?

(*Saxlanyn ikinci çaqynan çaqyp ketişet. Sarinçini
çeteleler eki-ye çigiti menen Ulan kiret. Sarinçi öte
qajnoodo*).

Sarinçi — Boldu emi... Qajnavaşyly, uşul da çeter.

Ulan — Çoq, əlməjynce tynvajsyn.

(*Çigitterge*).

— Munu terekke nekem taqyly.

(*Bir cetke taqyp salyşat*).

Sarinçi — Məndan kərə əltyrup sal.

Ulan — Çoq, Gyldyr kelsin.

(*Çigitterge*).

— Çyrgyle, xandy astyrtan tozolu.

(*Çaqyp ketişet*).

Sarinçi — Nege məndaj?... Bul dyjnəyn qydyr
qajda? Manastyn arvaşy qana? Alar çer qydyr
nege çyrvəjt? Talastyn əzəyn vojlor ec volboso çal-
qyş çolu nege keləjt? Eger kelse maşa oqşor vaj-
loodo turqan quu çetimdi qantip kərvəjt? Booru acyp
bir çolqu çardamyn nege berəjt? Çoq, alardan ymyt
da ənvəjt.

— Men kim?

Men xandyň uulu, biroq çetim. Atam əlgəndən
kijin meni mintip azap caldy. Enem vajquş telmirip
çaloşy qaldy. Kucyylər men ucyn kəzyn artyp, qaa-
ryna aldy. Myna emi, menin taqdyrym uşul boldu.

— O o, zaman! Bul qorduqqa kim kenet.

Mende kyne da çoq, ezym aq, işim taza, biroq ystymden uşaq ketpejt.

Мѣна еми, қалмақтѣн ханѣ кеlet. Al kelip meni qazanõqa qaқтаar. Balkim eпkemdy suurop itine taştaar, çe qoluna çoон tajaqtъ alar. Meni ajabaj, ełgence sabaar. Anan keteryp varъp Talastъn suusuna salar. Мѣна uşintip azap tartъp men ełsem qaarduu xan bir tьnar...

(Taңylcaq keteryp Urmat kiret).

Sarinçi—Bul emne taңylcaq mьrza?

Urmat—Kilem, tешek, çazdьq, kerpьnyn vaarъ uşunda.

Sarinçi—Kim ycyn?

Urmat—Sen ycyn emes.

Sarinçi—Анъ ezym da vilem, biroq kim ycyn? Асьq ajtsъ.

Urmat—Qalmaqtъn ханѣ Gyldyr ycyn.

Sarinçi—Al nege kelet?

Urmat—Al kelip senin çazandъ beret. Emi mьrza, sen bul çykty çaqşьlap qajtar, men Ulan menen birge хандъ tozom.

Sarinçi—Çaqşь volot. Birеe kelse qarмай qala-
jьn, meni cecip qoj.

Urmat—Munun quusun. Çьlt qojup qacъp ketkьs kelet.

Sarinçi—Anda men qantip qajtaram?

Urmat—Senin tilin da vajlanuubu? Uuru kelse „uuru ele uuru“ der qьjqьbroqandъ vilsejsinqi?

(Urmat сьoqa çeñeji).

Sarinçi—O uuru ele uuru!

(Urmat curqap qajra kiret).

Urmat—Qana uuru, qajda ketti?

Sarinçi—Мѣна, мен.

Urmat—Oj sen çьndi bolduubu? ✓

Sarinçi—Çoq, dosum, deeryp çatam. Oşon ycyn tilimdi qoşo taңbasanъ volor emes.

Urmat—Aqmaqqa ajla çoq degen uşul. Çaqşьlap qajtar. Emi qьjqьrmaqтан ekyrsen da kelbejm.

(Ketet).

Sarinçi—Oox, bul qandaj qorduq... ✓

(brdajt). Atadan açьbraşan şorduu çetim
Çonuna qamcъ tijip, tilin di etin,
Qudaj a bir da çandъ çetim qojьo
Ezyn soo, toluq volso aqьl — esiç.
Kyc qurup, amal qacъp, ketti ajlam
Qudaj a tijьses boldu senin pajdan.
Enemdin çatъnьnda çata berbej
Men şorduu vala volup keldim
qajdan?

Maşqa da mejriminç sal ajar qudaj!
Tez a loşьn, alar volson qur qьjnavaj
Azapъ ar kim ycyn tendep vьlgyn
Аньqдьn vaarъn maşqa vьt çьjnavaj

(Bir cetten Aqcajьm kiret).

Aqcajьm — Men tentip qajda varam?

Sarinçi—Bul kim? Qantse da ajlasъ quruşan şorduu сьoşar. Sezyn uşajьn.

Ақсајым — (*brdajt*)

Men şorduu, kyn-tyн vlrdej
Kөzym көрөјit.

Çalьньр miң qaqşasam
Өlym kelәјit.

Qudajьm qanaq tyjьp,
Qaaryн yjьp

Surasam çalььz cьmьcьm
Çьrəqal verәјit.

Men çalьньр, çalьarsam da
Baqьt өnвөјit

Mendeјdin çanь qatuu,
Tyk vlr өlвөјit.

Kөzy emes, vutu-qolu
Qoşo çoqtor

Өlymгө moјun sunup
Bu da көnвөјit.

(*Canәc көtөryp Çamake kiret*).

Çamake — Тоқојdu ayt tinttim. Izdep çyrsem,
sozolonup mьnda turəjanьn qara!

Ақсајым — Sen kim?

Çamake — Anda işln çoq. Çarma aьp keldim.
Toјoңoco ic.

Ақсајым — Icвөјm çarmandь.

Çamake — Emne ycyn?

Ақсајым — Acqadan өlem.

Çamake — Andaj өlym қьјьn volot. Bul çarmaqьa
uu qoştum. Mунu lсең oңoj өlөsyң.

Ақсајым — brasьp?

Çamake — Men qalp aјtuunu tyk vьlвөјm.

Ақсајым — Kele emese. (*Canactь oozuna tozur-
çarmadan icet*).

Çamake — Icindі өrttөdyvy?

Ақсајым — Icim oşol vojdon.

Çamake — Oşondoј volmoq.

Ақсајым — Emne ycyn?

Çamake — Bul çarmada unun çьbь da çoq, oşon
ycyn.

Ақсајым — Meni aldadьнвь?

Çamake — Men kim, taanьjьnьvь?

Ақсајым — Kөraesөm qajdan taanьjm.

Çamake — Men Çamake, sөz aјtqan kezde çaaq-
tan aьb taanьvaj çaptьn vele?

Ақсајым — Тааньр çarqam. Çamake volson verek
vasьb, daqьb çavam.

Çamake — Ermendenln tiln... Men senin çazandь
verem, oşoşo keldim. (*Ura vaştajt. Aқcaјьm Sarinçini
qaraj qacьp, çerge qulaјt*).

Sarinçi — Oј it, anca emne қьјnadьn?

Çamake — Aa dosum, sen mьnda veleң?

Sarinçi — Oova, uşunda elem.

Çamake — A kelincegln qajda?

Sarinçi — Yјde degen.

Çamake — (*Qatqьrьp*) seni Bermet aldaşan eken.

Ақсајым — Oј! sen, kim menen syjьşьp çatasьn?

Çamake — Çaqşь көrgөн qajnlқ menen. Sen munu
aqьlduu decь elen, viroq maqoo tura.

Ақсајым — Qantip?

Çamake — Bermet Bөkөјgө tijem dep vozdor
çyrse aьb veleјit.

Sarinçi — Emne deјt?

Qadimiyat — *Qadimiyat* — *Qadimiyat* — *Qadimiyat*

Sarınçı — *Sarınçı* — *Sarınçı* — *Sarınçı*

Çamake — *Çamake* — *Çamake* — *Çamake*

Müskülümün — *Müskülümün* — *Müskülümün* — *Müskülümün*

Qadimiyat — *Qadimiyat* — *Qadimiyat* — *Qadimiyat*

Sarınçı — *Sarınçı* — *Sarınçı* — *Sarınçı*

Çamake — *Çamake* — *Çamake* — *Çamake*

Müskülümün — *Müskülümün* — *Müskülümün* — *Müskülümün*

Qadimiyat — *Qadimiyat* — *Qadimiyat* — *Qadimiyat*

Sarınçı — *Sarınçı* — *Sarınçı* — *Sarınçı*

Aqcajım — *Aqcajım* — *Aqcajım* — *Aqcajım*

Çamake — *Çamake* — *Çamake* — *Çamake*

Eger müskülümün — *Eger müskülümün* — *Eger müskülümün* — *Eger müskülümün*

Müskülümün — *Müskülümün* — *Müskülümün* — *Müskülümün*

Qadimiyat — *Qadimiyat* — *Qadimiyat* — *Qadimiyat*

Sarınçı — *Sarınçı* — *Sarınçı* — *Sarınçı*

Çamake — *Çamake* — *Çamake* — *Çamake*

Müskülümün — *Müskülümün* — *Müskülümün* — *Müskülümün*

Qadimiyat — *Qadimiyat* — *Qadimiyat* — *Qadimiyat*

Sarınçı — *Sarınçı* — *Sarınçı* — *Sarınçı*

Çamake — *Çamake* — *Çamake* — *Çamake*

Müskülümün — *Müskülümün* — *Müskülümün* — *Müskülümün*

Qadimiyat — *Qadimiyat* — *Qadimiyat* — *Qadimiyat*

Aqcajım — *Aqcajım* — *Aqcajım* — *Aqcajım*

Çamake — *Çamake* — *Çamake* — *Çamake*

Müskülümün — *Müskülümün* — *Müskülümün* — *Müskülümün*

Sarınçı — *Sarınçı* — *Sarınçı* — *Sarınçı*

Eger müskülümün — *Eger müskülümün* — *Eger müskülümün* — *Eger müskülümün*

Müskülümün — *Müskülümün* — *Müskülümün* — *Müskülümün*

Qadimiyat — *Qadimiyat* — *Qadimiyat* — *Qadimiyat*

Betinen sorup, tillnen tatsın.
Suygen çarın vөрөлөр vaqsın.
Saqal — murtun sьlar-sьjarap
Dalьsın qazьr, alqьmьn çьttar
Çarakөр volur nyt çaqьsın.

Aqcajьm — Munun vaarın qьlojan Qoңur dep oјlojm.

Sarınçı — Qoңur anda,
Tuşun toorup qoңuruq tartьn.
Çoldoşmun dep mildetn artsın.
Tan atqanca ьmytyn ьzvөj
Qajьr surar mylk tapьn.

Çamake — Boldu em!

Sarınçı — Çamake, sen!
Mecitke kьrп
Çanьndь ver.
Mьna oşentp
Qanьndь imer,
Eger mintseң
Pajdasь tьjer
Birde qoldop,
Birde syjөр.
Aldьda dalaj
Tamaqta ьjөр,
Өzүн oşondon çep
Çarьnr өl.

Çamake — Ittin tilln! Sendej itti Gyldyr emes men ele өlturyр salam (*urat*).

Aqcajьm — Oқвоқur! Munu qojur meni өltyr!

Çamake — Çoқol arь!
(*Tyrtyp çiveret. Aqcajьm çoқьlr qalat*).

(*Qolunda tuluðu bar Adyl çana Beken kiref*).

Adyl — Toqtot, qamçyñdyl!

Çamake — Silerge emne çoq, men ursam özümdeyn
Inlmdy urup çatam.

Sarinçi — Adyl dosum, men usyn usunu qazyr
öltür.

Adyl — Sen, munun ölgen atasyn quup çetip, any
da qoşo ur. (*Çamakege qançar soqot*). *Sarinçini cecip
alşat*.

Sarinçi — Qazyr Gyldyr — xan kelip qalar. Tezi-
reek qacşş kerek.

Adyl — Toqto dosum, Çamake senin kejrindyl
kljşn. Tıtylojan kyrmönçdy cecip, wuça wer (*Çamakege
kijgizip, çoqacqa tañşş salşat*).

Sarinçi — Turşun çene. (*Aqçajymdy öjde tur-
quzat*).

Adyl — Amanab, Aqçajm çene.

Aqçajym — Men ölmök wolem. Sen Adylşnyñ?

Adyl — Owa.

Aqçajym — Adıldigın tyk qalwajyt. Qacan da wolso
alsşoça atasyn.

Adyl — Mildetim oşol. (*Sarinçege*) Myna wu qat
menen tulupta toloşon altırdy arañ werdyl. Qattş Gyl-
dyrgö arnar, öle elek kezinde atan çazırtır. Munu
sunsaq suqtana tyşör.

Sarinçi — Asyl dosum... Biroq Bermet meni al-
daptır.

Adyl — Çoq, al aq oqşojt. Çeñesine kişş çısertti.

Aqçajym — Bermet, Sarinçini qojup Beköjşge tjeri-
ne tyk işenwejm.

Adyl — Beken, sen Aqçajymdy alşş Sarinçiniñ yjyne

war. Soqurdu çesirge qoş: Gyldyrden qırq çigit alşş
wız da warabız.

Beken — Çarajyt.

Sarinçi — Çyrgyle, silerdi uzatır qojolu. Gyldyr
uşunda kelet, wız cette wolulu (*çoqşş ketişet. Urmat
çygyryp kiref*).

Urmat — Xan kelip qaldy — Sarinçi tentek! Sen
şylqıwaj qaqajır tur. (*Orun salat. Ulan, Gyldyr daqşş
tört-şes çigit kiref*).

Gyldyr — Sarinçi qajda?

Ulan — Myna uşunda. Terekke tañşş turat.

— Urmat, sen warır qarap kelci.

Urmat — Çaqşş wolut (*Çamakege çaqşş kelet*).

Ulan — Bar weken?

Urmat — Bar emej... Biroq ujqudan waş köterwö-
gen quroşur eken — şylqıwaj urtar qalırtır.

Ulan — Emese warır Sarinçini cecip kel.

Urmat — Çaqşş wolut (*Çamakege kelip*) — Oj it,
ujqudu ac, qazır wırotolo urtaşşş (*cecet*) —

— Ölyp qaloşan oşo...

— Uluşum, Ulan! Mında kelinzi.

Ulan — Emne woldu?

Urmat — Ölyp qalırtır.

Ulan — Emne dejt? Anda wız qoşo ölewyz.

Oj, wul Sarinçi emes.

Urmat — Anan kiw?

Ulan — Bul Çamake, menin kömögym.

Urmat — Oşondoşu? Anda, Sarinçi qana?

Ulan — Qacır ketkeni oşol. Emi sen şek aldyrwa.
Sarinçi uşul dep xanoşa alparaly. Eger wılse eköwyz
teñ öldyk.

(Çamakeni keteryp xanqa alparşat).

— Ханым, Саринчи qurşur ölyp qalýptýr.

Gyldyr— Emne dejt? Men munu keskilip eltyrmekimyn. — Sen Ulan, Bermetti maşa alparşaj çoldon özyň qyzbaşyň. Birөөnyn qoluna tyşyp, qalmaqtý byt mazqara qylyşyň. Sarinçini qoluma berşej eltyryp alaryň. Oşonduqtan bul ölykty özyň alýp көrynşej çоқол. Orduña başqany çоқом.

(Ulan ölykty keteryp ketet. Ekinçi çaqtan qaroolcu çigit kiret).

Çigit— Ханым! Тыста бир çigit turat. Stzge çoluçam dejt. Anan özy çen syjšesej, başqarýp syjšejt.

Gyldyr— Kim bolso da kirsin.

(Çigit başqarýp ketet. Tulup keteryp Sarinçi kiret).

Sarinçi — Sen, xan!

Kucyndyn başqarýp maşa çajnap
Suraq qylyşaj qur— beker çajnap
Çonumdu tilip, toqoşo sajlap
Emi kelip, tişindil çajrap
Munca nege quturdun?

Gyldyr— Sen özyň kimsin?

Sarinçi— Çоқ.

Bekējdy çandap, oşondu sajlap,
Çetimdil tyrtyp, tentitip aйдap
Tişine salýp, çutpastan çajnap
Öltyrөm dep qaşaldap— sajlap
Munca nege buzuldun?

Gyldyr— Sen kimsin, avaly oşonu aйтс!

Sarinçi— Senden öler Sarinçi men.

Gyldyr— Emne dejt! Sarinçi ölyp, көmylyp çatpajýb...

Sarinçi— Al men emes, menin arvaşym. Aqşylaşqandy çоқур мына bul qattý oqu— *(qat beret).*

Gyldyr— Munu durus. Biroq sen qalmaqtý byt çaar alam depşin oşo?

Sarinçi— Al qalp. Eger çын bolso Manastын arvaşy ursun.

Gyldyr— Bali azamat! Bul tulubun emne?

Sarinçi— Tulupta toloşon altын var. Uşunu sen al. *(Beret).*

Gyldyr— Bali, azamat!

Emi:

Qыrq çigitti Sarinçi alsyn,
Tyk toqtovoj Bermetke başqarýp.
Bekējdy çarmap icin çarsyn.
Eki çaş birge oşun salsyn,
Toj dyngyрөp, el çыrqaşyn.
Qalmaqtын ханы çep-icir çansyn.
— Tezrek çөnej!

Sarinçi— Çaqşy bolot. Toşo sen birinci çonoq.

Gyldyr— Men artықardan başqarýp; siler çөнөj berçile.

Sarinçi— Biz kettik *(başqarýp çөнөjt. Adyl kiret).*

Adyl— Emne boldu?

Sarinçi— Iş oşoldu. Sen qыrq çigitti alýp, menin soçuman çyr. Men bildirşej çaloşy başqarýp Bermetti başqarýp. *(Ketişet).*

Ekinci környş

Bökajdyn yjynyn çabındaq terek, anın tıyındegı taştın
ystınde Bermet çalıqız olturat.

Bermet — (*brdajt.*) Bale kelip

Byt imerip

Baqıt uctu.

Dınyje menı çetip

Tıgyn vuzdu

Mun ısyn

Sen ajırtıu—

Çaş suluuluq.

Baştan şorduu çaratqan

Mendej qızdı.

Aqmaq volson

Senı canır

Ec kım alıajıt

Asıl volson

Çılan menen çajan çandıajıt.

Bojıqo çetip

Tentıuş cuvaj

Izdep tapsan

Artıqan uvaj-cuvaj

Bale qalsajıt.

Erkek kelip,

Alsamır dep

Qızdı tandajıt;

Bir tıner,

Aşırqmın dep

Beker aldajıt.

Ertesi aşırq emes

Duşman volup

Ystınen otuz tırdıy

Uşaq qandıajıt.

— Оох, мандан көре олым артық.

(*Aqajımdı ercitip Açar kele çatır Bermetti
kөre qojot.*)

Açar — Bul qandıaj kyn?

Bermet valam,

Başındı көтер

Сырағыр ын.

Bul kelgen men

Anı tışyn

Kөзүн çımuq

Qırquu tısyn

Bul сән emes

Bolsun tışym

Oşondo da

Sen sıjıler ver

Men ısyn.

Berm'et — (*Baş көтерip*):

bjlava apa

Menin icim

Bermettej taza.

Çoq çerden qurup

Tartım çaza.

Qadırlıu enem,

Uşunuma işene ver,

Bygyn menin

Çenem keler,

Oşondo anıq

Сындың сөнер...

Біроқ Саринці қантты?

Аңғар — Бул сөпүндө биз seni қубантқань кeldik.

Bermet — Асыл арам, қана айттыңызсы.

Аңғар — Ақсајым, сен айтър нерси.

Ақсајым — Секетим, Bermet! Adьl менен Beken вагър Саринцини сесір алысты. Анын orduna Çamakeni өлтугүр тагър салысты.

Uzavaј mьnda keler.

Bermet — Adьl emes — aқ шумқар. Men aқa өlgөncө ыразь, tike turup қызматын қылам.

Аңғар — Мен, бир tulup altьn бергем. Ань Gyldyr-gө çetkir dedim, Gyldyr ань көргөндө Bөkөјdy тагтар бизге өтөр.

Bermet — Bөkөј bygyn toј берген çatat. Meјlitь ken, meјlitь көнө — иш қыгьр nike қылдырам deјt.

Meјlit:

— Özy bilip toјun berstin,

Sarinçl kelip mунu көrsyn.

Qançarьn suurup Bөkөјdu soқso

— Ajlasь qurup, tьr өlsyn.

Ақсајым — Тој bygyn volову?

Bermet — Bygyn emes qazьr volot. El çьjnalyр çatat. Bөkөј kyjөө uzavaј mьnda keler.

Аңғар — Anda sen қantesin?

Bermet — Çarqьrар otura берем.

Çeңeme volso kishi ketken.

Аңғар — Qoғ emese, vizdi көгүр qalvasьn.

(Aқсајымды çeteler сьqьr ketet. Bөkөј yј çaқьnаты Bermetti izder сьqьr kelet).

Bermet — Kellqiz, ханьт.

Bөkөј — Bermet çanьm! Bygyn соң Talas ycyn соң toј volot. Bөkөју хан, Bermeti ханьза... Eki ашьр бирин syјр вақьтqа қonot. Çyrcy yј çaқqа!

(Sarinçl kelip sulardь көret da terekke çaşьnаты tura qalat).

Bermet — Munuuzoқa мен қubanam.

Bөkөј — Emne ycyn ваја tл alбай çattьn?

Bermet — Sizdi сьnajьn dedim. Toј vaštalar менен men sizdikl.

Sarinçl — (Özyncө) Bermettin vuzuqtuoқu сьn eken.

Bөkөј — Kelcl Bermet!

Betinden бир sorојun

Qubat kirip, çьjьrma çaşqа toloјun.

Qolundu ber, tezircek kel, mьna men

Naқ өlgөncө syјgөn çarьq voloјun.

(Qucaqtamaқ volot. Bir çaқtan Qoңur kiret).

Qoңur — Ekөөнyn ep kelişkenln qara.

Bөkөј — Oldo Qoңur — aj, азьrаақ tosqool boldun. El toјoço çьjnalyр çatavь?

Qoңur — Bьqьrдај qajnar ketti. Çyrgyle yigө.

Bөkөј — Oқonun icinde vizdi maqtacu бир da ысь çoқ bekem?

Qoңur — Çoқ eken, бирoқ bygynky toјdu мен maqtajьn. брьm оozumdan ciburup араң турат.

Bөkөј — Qana, dosum, emese хан менен ханьсань maqtар бир ьrдаp çivercl.

Sarinçl — (Özyncө) mьna qьzьq.

Qoңur — (brдајt).

Qasiјettyу хан volup

Qalsn eldi qarmadın
Añañın todon eon volup
Alısqa ketti arıağın.
Talqaladın dalajdı
Taştan ooz salmaqın
Sarıñıñı çoqottun
Sanqırojaluu nalsanım!
Armanı çoq Bökøjym,
Aq—Bermetti çandadıñ.
Qaarında kelgende
Qastazqandı çajladıñ
Qarşılıq qıloğan çetimdi
Qarqajaqqa ajdadıñ.
Eregişken duşmandın
Eki qolun najladıñ
Qalıñ nılegen Bökøjdyn
Qadırdın uygyn sajradıñ.
Aldında mindiñ altın taq
Aldam syjyr berdi vaq.
Ajqalıbıñ turar dejm
Aloğanıñ Bermet quudan aq.
Qoroq mojun aq Bermet

Qooz volup sizge caq
Suraq qılıcı çanıñda
Sultandardı çıjavız
Tetir menen tentekti
Terki menen tıjavız
Kelseti sonun Bermetke
Kecikrej nıke qıjavız

Bökøj—Bali, azamat! Bul ırıñ maqıa ete çaqtı.

Qoñur—Oñondoñ volmoq.

Bökøj—Bar emi uygynky tojdu özün vaşqar.

Qoñur—Çaqş volot.

Sarıñı—(Өзүңө) Bermet bras ele tijmek vol-
dunu?

Bökøj—Kelci, Bermet

Kelci çanıñ;

Kelci seket

Kelci çarıñ.

(Qucaqtamaq volot).

Sarıñı—Bermet!

Bermet—Sarıñıñı! Syjgen dosum... bras keldiñ.

(Sarıñını qucaqtap qalat).

Sarıñı—Qana Bermet!

Өзүң suluu volsoñ da çaq,

Qur çavışraj betiñdi ac.

Syjy uşul işensej çyr

Keede sorsoo, keede mas

Aşıqtıñ bil, aqıloja kir:

Çe naq dosuñ, çe naq ças

Bökøj qanoja tijmek volsoñ,

Anı çojuñ kerge çac.

(Qançar köteret. Bermet qarmaj qalat).

Bermet—Toqto mızam!

Bir çana ooz sez ajtajın

Uşur tur sen, qanoja anan—

— Men vatajın.

Sarıñı—Tezireek ajt.

Bermet—Necen kişi qucaqtajm dep

Tyk bir ыяъ kelgen çoq.
En aqыbъ seni mintip
Men qucaqtap
Mında da çыrojal өngөн çoq.
— Erkeligim!
Tyrkө çettin...
Bul baleni özym ucyn
Özym ektim.
Icim taza, sırtım qara
Naq qыз vojdon
Men kettim.
Sarıңı qurbum!
Өlgyn desen—ajla çoq men—өlejyn.
Biroq özym muzdaj tunuq—
Qardaj appaq;
Uşunu bil da, kectrim etkin.
Eger etpejm desen
Sen qançar soq
Men çumup көz çatajыb.

✓ Bökөj—O çıgıtter! Şal bolоюн itter! Qajda ket-
tiner?

(Yj çaqыbна curqajt. Bir çaqтан Burul kiret).

✓ Burul—Oo mejrimsin kyjөө!
Bijkecke sen
Qatuu da tijse.

(Sarıңının qançarыb алыр ырақтыр çıberet).

Ajal qursun,
Mына uşintip kectirip qalat.
Bir çaqqa сыqsan

Yjdögy işin çajnap turat.
Qajda varasыb?
Qacan kelesin?
Sыrbнды ajt dep
Kyjөөn da surap—
— Byt qajnap;
Atqa capsan
Aldында balan
Baqыbыp bijlap
Tыncынды алыр
Sekirip—tujlap
At çygyrtpej
Qолundu najlap
Tosqool болуп
Azapqa salat.

(Qoңurdu eercitip Bökөj kelet. Artыnan Adы, Gyldyr
çana көрçylyk kiret).

Bökөj—Qudaj çaloqар өltyrө elek eken.

Burul—Oo el, oo çurt!
Munu көрыр, munu qара!

(Bermettin çana özynyn çacыb çulup alat. Aqçajыmbъ
çetelep Açar kiret).

— Öz çacыm kesip
Bermetke bergem.
Özymө çactы qыldan өrgөm.
Bir wuzuqu qurunu алыр
Çoloço kirgen.
Biroq al kim?
Bilbejm men.

Aqcajym — Men bilem.

Munu qblojan;

Qurunu qojnuna qatıp

Bekəjgə sunqan

Bermetti sərbənan satıp

Ajlany qurqan—

Qurugan Qonur, qajdasın?—

— Oşol naq sen,

Qonur — Çar oozundu.

Açar — Bul çapsa da men çarvajm. Buzuqu sen,
мъгась Bekəj.

Sarinçi — Men, çoq çerden

Ec klm kərvəs

Azartı tarttım.

Сьнчєг syjreп

Ajdaııp vastım.

Qamcınь çer,

Çəqactaj qattım.

Aqıgь kelip

Syjgən çarım

Bermetti kərip

Əltyrəm dep

Kyc arttım.

Biroq mintip

Сьноға işenip

Əz acuuman araq qajttım.

Оцвоқон Bekəj!

Qurugan Qonur!

Ajərtuu siler.

Ekəəndy qıjın azar çer.

Sen, Gyldyr xan!

Tillmdı alıp

Bul ekəəny çazasın ver.

Bekəj — Оцвоқон Qonur!

Qurunu qojnuna qatıp,

Meni aldap, Bermetti satıp

Quulanıp nege keldin?

Aqıgь mintip açaloğa tajar

Qamcındь mılçur, çazamcındь verdin.

Aqcajımdan men kecip,

Toj volot dep

Qalıb elge

Qavar da çetip

Aqıgь мьна;

Men ycyn biri da çoq

Iştin vaarь аоьнакөсүр

Eki ortodo men əldym.

Emi qantem!

Eldin əetin qantip qarajm?

Gyldyr — (Çigitterine) Bulardь ajdap cьoьp əl-
tyrgyle.

Bekəj — Sarinçi inim,

Meni vaşqaloğa berəej

Əzyn əltyr. Çoq, əltyrəejm desen

Xandьoьndь əzyn al.

Aqandь ajar, mejrımtın sol,

Men volojun naq momun al.

Sen ycyn tojdu men verejın

Yc kыngə cejin yjyğə ketpej

Mьnda qal.

Sarinçi — Menden saqə qajır çoq.

Gyldyr — (Çigitterine) Ajdap cьqьqıla!

(Çigitter Bəkoj menen Qoñurdu ojdap çenəjt. Sarıncı
menen Bermetten naşqalarə qaşo ketet).

Sarıncı — Bermet, kelec çanım!

Bermet — Mərzam, eger barsam eptyylyk qəlbə
əltyrə salba...

Sarıncı — Çoq. Əlym sağa çetpej

Albstan qaesən.

Kelci çanım!

Kelci naaşqım!

Eki çəştə çərojal nassən.

Araz vəivəj

— Ərtəojo toodoj

Aşəqtəq yjyp

Betne betim

Çaqəndap tıjip

Bir qana emes

Min İret syjyp

Biz ycyn tez

Kyn vatsən.

Zamatta qajra

Tan atsən.

(Qucaqtəşəp əvəşət).

Kuşəgnə tyşət.

Redaktor Toqonajev M.

Texredaktor N. A. Gajfullin

Çooptuu korrektorlor

| Qasimov Z.

| Mumakejev I.

Съфəşəna çooptuu A. Aralsajev

Teryyğə 13/1 1939 ç. berildi. Basuuğa 13/III 1939-ç.
qol qojuldu. Qağəzdən formaty 10X110^{1/2}. Bir vəsma taaqta
59400 tamıqə. Bardsıq 2^{1/2}, vəsma taaq. Qırqəzğıavlıt № B—35.
Qırqəzmmamas № 81. Naxjad № 011. (İraçy 214).
Baesb 1 s. 75 t. Muqəəesb 35 t.

Qazan, Mislavskij 9, Tatpoligraf. 1939-ç.

3531

Ваась 2 с. 10т.

ПРОВЕРЕНО